

Subsidie bodemsanering, dit jaar aanmelden, maar...

Waarom wil niemand zijn bodem saneren?

Miriam Boschaart
foto: istock.com

In Den Haag liggen bakken met geld voor bodemsanering. Bedrijven hebben een saneringsplicht en moeten voor het jaar 2030, of in de ernstiger gevallen zelfs voor 2015, de grond schoon hebben. De verschillende subsidie- en financieringsmogelijkheden zijn echter zo ingewikkeld, dat veel ondernemers niet weten waar te beginnen. De druk wordt echter opgevoerd: bedrijven moeten zich vóór 2008 aanmelden om hun recht op subsidie veilig te stellen.

Naar schatting zijn er ongeveer 12.000 bedrijven in Nederland die te maken hebben met ernstige bodemverontreiniging. Al sinds 2002 bestaat de mogelijkheid om subsidie (het Besluit financiële bepalingen bodemsanering, ook wel de Bedrijvenregeling) aan te vragen om de grond te saneren. Tot 2007 hebben slechts 55 (!) bedrijven daarvan gebruik gemaakt. Kortom, de subsidieregeling wekt weinig interesse.

Hoe zit het beleid formeel in elkaar? De einddatum voor de bodemsaneringoperatie is 2030. Op locaties die ernstig zijn verontreinigd, maar waar geen sprake is van onaanvaardbare risico's, kan sanering worden uitgesteld en gekoppeld aan ontwikkelingen die er in de loop van de tijd op dat terrein plaatsvinden, zoals bouwplannen, overdracht of revitalisering. Als er wél sprake is van een onaanvaardbaar risico moeten er eerder maatregelen worden genomen. Het ministerie van VROM heeft als

beleidsdoel dat deze locaties voor 2015 zijn gesaneerd of worden beheerst. Op basis van bodemonderzoek, waar bedrijven toe zijn verplicht, worden die risico's in kaart gebracht. Terreinen waar sprake is van een onaanvaardbaar risico moeten worden aangepakt op de datum die door het bevoegd gezag is bepaald. Wie is het bevoegd gezag? In principe zijn dat de provincies en de vier grote steden (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht) en daarnaast zijn vijftientig gemeenten aangewezen.

Quickscan

Het ministerie van VROM geeft subsidie, oplopend tot maar liefst zeventig procent, voor bodemsanering. Toch maken weinig bedrijven er gebruik van. Waarom? Het is te ingewikkeld.

FACTS & FIGURES

Wetten, regels en meer informatie

>> Wet bodembescherming (Wbb)

In de gewijzigde Wbb is een nieuwe formulering opgenomen van de saneringsdoelstelling (zogenoemd functiegericht saneren) en het saneringscriterium (wanneer met spoed saneren). Het bevat een saneringsplicht voor bedrijven en een basis voor een subsidieregeling.

Meer info:

- www.vrom.nl/pagina.html?id=9737
- www.vno-ncw.nl/web/show/id=96751
- www.overheid.nl
- www.bedrijvenregeling.nl

>> Besluit verplicht bodemonderzoek bedrijfterreinen

Dit besluit verplicht een groot aantal bedrijfsgroepen (lijst is opgenomen in het besluit) tot een verkennend onderzoek naar bodemverontreiniging van bedrijventerreinen waar op 31 december 1989 een potentieel verontreinigend bedrijf was gevestigd. Sinds 16 december 2000 vallen ook opvolgers van deze bedrijven onder dit besluit.

Meer info:

- www.vrom.nl/pagina.html?id=10256

>> Bodemsaneringsborgstellingskrediet

Als apart onderdeel van de regeling Besluit Borgstelling MKB kredieten bestaat de mogelijkheid

'In feite heeft de ondernemer er niets aan, hij gaat er niet meer door verdienen. Bodemsanering wordt vaak pas interessant als er een aanleiding is, zoals verbouw of nieuwbouw'

voor banken tot het verstrekken van bodemsaneringsborgstellingskredieten aan bedrijven die te maken hebben met een ernstige bodemverontreiniging. Voorwaarden zijn dat er sprake is van een bedrijf met minder dan 100 werknemers, een financiering van maximaal 1 miljoen euro en een maximale looptijd van 18 jaar met lineaire aflossing.

Meer info:

- www.minez.nl
- www.bedrijvenloket.nl

>> Stichting Bodemcentrum

De Stichting Bodemcentrum is in december 2006 opgericht door de koepelorganisaties VNO-NCW en MKB-Nederland en door de brancheorganisaties Bovag, Netex, Koninklijke Metaalunie en FME-CWM. Bodemcentrum biedt bedrijven een totaaloplossing voor bodemsanering via één loket.

Meer info:

- www.bodemcentrum.nl

Per 1 januari 2006 is in de Wet Bodembescherming een saneringsplicht opgenomen voor eigenaren en erfpachters van bedrijventerreinen waarop een geval van ernstige verontreiniging is ontstaan. Gekoppeld aan de saneringsplicht is tevens sinds 1 januari 2006 het nieuwe Besluit financiële bepalingen bodemsanering, de Bedrijvenregeling, in werking getreden. Hierin is de subsidieregeling opgenomen voor de aanpak van bodemverontreiniging van bedrijventerreinen. Om de aanpak van de bodemsaneringsoperatie te stimuleren is de nieuwe Bedrijvenregeling versoepeld (zie kader op pagina 16) en moeten bedrijven die in de komende jaren gebruik willen maken van de Bedrijvenregeling zich voor 1-1-2008 aanmelden. Het bedrijf moet dan minimaal een verkennend bodemonderzoek hebben laten doen. De aanmelding stelt vervolgens het recht op subsidie voor de toekomst zeker. Dit recht is in de nieuwe regeling ook overdraagbaar op een nieuwe eigenaar of erfpachter.

Meer bereidheid

Hoe gaat dat in de praktijk? Want de bedrijven staan tot op heden nog niet in de rij voor de aanmelding voor de Bedrijvenregeling. En dat is niet vreemd, vindt Ad Bakermans, directeur van het Bodemcentrum. 'Ondanks de aanpassingen blijft de Bedrijvenregeling voor bedrijven procedureel ingewikkeld en slecht toegankelijk. Er zijn veel voorwaarden en condities waar bedrijven aan moeten voldoen. Wanneer is de verontreiniging ontstaan, was de ondernemer zelf betrokken bij de vervuiling, wanneer is het bedrijf gekocht? In veel gevallen voldoet het bedrijf niet of slechts gedeeltelijk aan alle voorwaarden en valt de subsidie lager uit dan de mogelijke zeventig procent. In de praktijk komt het voor de meeste bedrijven niet boven een vergoeding van dertig tot veertig procent.' En daarmee snijdt Bakermans een ander pijnpunt aan. Want geen enkele ondernemer zit erop te wachten om geld te investeren in een kostbare zaak als bodemsanering. Zeker niet wanneer zijn bedrijfsvoering an sich daar geen enkele hinder van ondervindt. Toch? Jan Bakker coördinator bodemsanering bij de provincie Drenthe: 'In feite heeft de ondernemer er inderdaad niets aan, hij gaat er niet meer door verdienen. Bodemsanering wordt vaak pas interessant als er

een aanleiding is, zoals verbouw of nieuwbouw. De ondernemer wordt dan middels de bouwvergunning verplicht om de grond te saneren. Toch zie ik dat de bereidheid tot saneren toeneemt. Soms is er een noodzaak vanuit het milieu of de volksgezondheid, die de ondernemer niet kan of wil negeren. En bij internationale bedrijven met een Angelsaksische bedrijfsvoering zien we een andere insteek: zij zien bodemverontreiniging in combinatie met de saneringsplicht al snel als een groot (financieel) risico en lossen het probleem liever op. Ook financiële instellingen als banken en verzekeraars eisen steeds vaker een schone bodem.'

Forse investeringen

Daar ligt voor de bodemsaneringsoperatie een belangrijk aandachtspunt, want het overgrote deel van de bedrijven dat vroeg of laat met sanering te maken krijgt, is geen grote Angelsaksische multinational, maar valt in het midden- en kleinbedrijf. En al krijgen zij in de subsidieregeling een extra toeslag van 10 procent bovenop het subsidiepercentage voor niet-MKB-bedrijven (waarvoor een maximum percentage van 60 procent geldt), de vervuiling is niet zelden ontstaan in de vader op zoon/dochter-keten die veel familiebedrijven nog altijd kenschetst. Bovendien is de vervuiling voor een deel vaak ook nog na 1975 ontstaan, voor dat deel krijgt men geen subsidie. En daarmee keldert de hoogte van de subsidie al snel. Bakermans: 'Dat was inderdaad een probleem. Volgens ruwe schattingen kost een bodemsanering gemiddeld 125.000 euro. Je kunt je voorstellen dat zo'n gemiddelde niet heel veel zegt, soms is het bedrag een veelvoud daarvan. In ieder geval gaat het om heel forse investeringen die de ondernemer niet juichend zal doen. Bovendien zijn de totale kosten vooraf vaak niet exact bekend en dat maakt het financieren van de sanering lastig. Een mogelijke oplossing hiervoor is het bodemsaneringsborgstellingskrediet, dat banken de mogelijkheid geeft om bedrijven krediet te verlenen voor sanering. De overheid stelt zich dan, onder voorwaarden, borg richting de bank voor een deel van het kredietbedrag.'

Een veel betere oplossing ziet Bakermans in Bodemcen-

trum, dat in december 2006 is opgericht en waarvan hij de eerste directeur is. De stichting Bodemcentrum, opgericht door zes koepel- en brancheorganisaties, richt zich op een totaaloplossing voor bodemsanering. 'Onze aanpak is eenvoudig. Wij nemen het bedrijf de voorbereiding, begeleiding en uitvoering van de bodemsanering geheel uit handen en treden op namens en in het belang van de ondernemer. Een totaaloplossing via één loket, dat is onze insteek. Wij geven advies voor de saneringsaanpak, berekenen op voorhand de totale kosten van de bodemsanering en zoeken uit of en hoeveel aanspraak de ondernemer maakt op subsidie of cofinanciering. Het is voor de ondernemer op voorhand precies duidelijk hoeveel de sanering hem gaat kosten en Bodemcentrum draagt vervolgens zorg voor de uitvoering. Zo nemen wij de risico's en onzekerheden bij de ondernemer weg. Door schaal-grootte en efficiëntie zorgen we voor een goede prijs. Maar we zijn ook geen tovenaars natuurlijk, de kosten zijn uiteindelijk gewoon voor de ondernemer.' Bodemcentrum maakt hierbij gebruik van een collectieve toegang tot de Bedrijvenregeling. Op basis van haar saneringsprogramma krijgt Bodemcentrum een programmasubsidie, die ze

vervolgens per project inzet. Zo hoeven de bedrijven niet te wachten tot de subsidie wordt uitgekeerd, normaliter aan het einde van het project, maar wordt dit op voorhand als korting in de kosten verwerkt.

Drempels en onzekerheden

Bakermans verwacht binnen drie jaar 250 saneringen per jaar uit te voeren met Bodemcentrum. Zullen de ondernemers nu ineens het belang van bodemsanering gaan inzien? 'Ja, dat denk ik wel. Wij zijn bezig met een grote voorlichtingsronde samen met de overheid en er hebben zich nu al 2.000 bedrijven voor de bijeenkomsten ingeschreven. Voor Bodemcentrum van start ging is uitgebreid marktonderzoek gedaan en we hebben vastgesteld dat veel bedrijven zich bewust zijn van hun bodemprobleem en zeker niet onwelwillend zijn om dat op te lossen. Bedrijven zien alleen veel drempels en onzekerheden bij het daadwerkelijk aanpakken van het probleem.'

Ook Hans Slenders, adviseur bodem en grondwater bij Arcadis, stelt vast dat de onduidelijkheid en financiële risico's van bodemsanering op dit moment de grootste drempel vormen. De telkens veranderende wetgeving en beleid heb-

Bedrijven versus bedrijventerreinen

Opvallend is het dat in de Bedrijvenregeling niet wordt ingegaan op bedrijventerreinen als geheel. Want in het geval van bijvoorbeeld grondwaterverontreiniging kan een bedrijf op zo'n terrein de klus niet in z'n eentje klaren: saneren heeft weinig zin, want de vervuiling van de buurman houdt niet op aan de rand van het perceel. In de praktijk blijkt samenwerking moeilijk. De ene ondernemer wil het liefst zo snel mogelijk saneren, de volgende wil nog een paar jaar wachten en een ander wil helemaal niet meedoen, wie is er aansprakelijk en hoeveel betaalt een ieder? Bakermans heeft nog geen pasklaar antwoord daarop, maar wil ook op dit gebied een oplossing zoeken. 'Het is in de Bedrijvenregeling wel mogelijk om collectieve saneringen te doen, omdat wij als Bodemcentrum een programmasubsidie ontvangen. Maar dat neemt niet weg dat het lastig blijft om meerdere bedrijven op één lijn te krijgen. Als het gaat over grondwatervervuiling, dan gaat het vooral over een maatschappelijk belang, het bedrijf zelf heeft er zelden last van. De overheid zet in op een gebiedsgerichte benadering, maar de instrumenten liggen nog niet voor het oprapen. Er wordt op dit moment vooral ingezet op PPS-achtige constructies en ook cofinanciering biedt mogelijkheden. Cofinanciering is een nieuwe mogelijkheid voor bedrijven om in aanmerking te komen voor een financiële bijdrage van de overheid in de kosten van een bodemsanering. Voorwaarde is dat ook een breder publiek (maatschappelijk) belang gediend is met het uitvoeren van de bodemsanering.'

ben daarbij in het verleden niet meegeholpen. 'We zien dat ook gemeenten zelf soms niet aan revitalisering van oude terreinen durven te beginnen, omdat zij de risico's van de bodemsanering moeilijk kunnen overzien. De wetgeving is ondertussen uitgekristalliseerd en onze kennis van bodemsaneringstechnieken heeft een grote ontwikkeling doorgemaakt. Om de onzekerheid bij probleembezitters weg te nemen, werken we al enige tijd met het principe van "gegarandeerde bodemsanering". De opdrachtgever krijgt de zekerheid van een door de overheid goedgekeurde sanering tegen een vooraf vastgestelde prijs. Wij nemen het risico van de sanering en eventuele meerkosten voor onze rekening. Dat kan doordat wij door de inzet van nieuwe, innovatieve technieken aanmerkelijke kostenbesparingen kunnen realiseren en met de huidige kennis en ervaring

de risico's beter kunnen inschatten. Door prijsgarantie en daarmee financiële zekerheid willen we de afwachtende houding van de ondernemer omzetten in actie.'

De eis om zich voor 1 januari 2008 in ieder geval op te geven voor de subsidiemogelijkheid, geeft een extra urgentie, maar moeten bedrijven die zich eenmaal hebben opgegeven dan ook meteen met de sanering aan de slag? Bakermans: 'Nee, veelal kunnen bedrijven zelf een geschikt moment kiezen. Het ministerie wil dat voor 2030 alle gevallen van vervuiling zijn opgelost. Wanneer bedrijven dat in de periode daaraan voorafgaand doen, is niet vastgelegd. Uitsluitend in de gevallen waar wel sprake is van onaanvaardbare risico's, bepaalt het bevoegd gezag de datum waarop de sanering voltooid moet zijn.'

De nieuwe Bedrijvenregeling

In het nieuwe besluit financiële bepalingen bodemsanering, de Bedrijvenregeling, is de eis dat 80% van de verontreiniging van vóór 1975 moet dateren, versoepeld. Dat betekent dat ieder bedrijf met een verontreiniging voor 1975 onder voorwaarden gedeeltelijk voor subsidie in aanmerking komt. De hoogte van de subsidie is onder meer afhankelijk van de betrokkenheid van het bedrijf bij het ontstaan van de verontreiniging en/of van het moment van verwerving. Het bedrijf kan een subsidiepercentage van 15, 30 of 60 procent krijgen, MKB-bedrijven ontvangen extra een toeslag van 10 procent. Daarnaast is er afstand gedaan van multifunctionaliteit als algemene saneringsdoelstelling. Er mag nu ook functiegericht en kosteneffectief gesaneerd worden. Met het begrip kosteneffectiviteit wordt bedoeld dat er een relatie moet zijn tussen de kosten van sanering en de verlaging van de concentraties. Vaak wordt in dit verband de bekende 80/20 regel genoemd: 20 procent van de kosten maken om 80 procent van de verontreiniging te verwijderen. De resterende verontreiniging mag in de grond achterblijven als kan worden aangetoond

dat natuurlijke processen als afbraak verdere verspreiding tegengaan en verdere risico's acceptabel worden geacht. Bij functiegericht saneren moet de bodemkwaliteit acceptabel zijn voor de functie die bij het terrein hoort, zoals wonen met tuin, recreatie, kantoren of industrie. Het spreekt voor zich dat op een industrieterrein (veel) hogere concentraties zijn toegestaan dan in een woonwijk.

Nieuw: cofinanciering

Naast de subsidie uit de Bedrijvenregeling kunnen bedrijven met een bodemverontreiniging veroorzaakt vóór 1987 ook in aanmerking komen voor cofinanciering. Voor deze financiële bijdrage van de overheid in de kosten van een bodemsanering is het voorwaarde dat er een breder publiek (maatschappelijk) belang is. Cofinanciering is met name interessant voor bedrijven met een bodemverontreiniging veroorzaakt tussen 1975 en 1987. Deze bedrijven komen via cofinanciering veelal in aanmerking voor een financiële bijdrage van de overheid van 35 procent. Bodemcentrum kijkt in overleg met het bevoegd gezag of bedrijven in aanmerking komen voor cofinanciering.

